

Specialepaneldebat

28. oktober 2010

Det gode speciale
– Sammenhæng mellem
problemformulering, teori og metode

Lektor, ph.d. Jeppe Bundsgaard

Danmarks Pædagogiske Universitetsskole/Aarhus Universitet

Lisa Marie Henderson: Praksisfællesskaber i undervisningen

- ”Hvilken betydning har anvendelsen af PracSIP-programmet Redaktionen for elevers deltagelsesformer i praksisfællesskaber som disse beskrives hos Wenger, og hvilke anbefalinger til lærerens deltagelse og rolle kan udledes af et sådant studie?”

Indholdsfortegnelse	
1. Indledende	3
1.1. Anslag af problemfelt	3
1.2. Problemformulering	5
1.3. Specialets opbygning	5
1.4. PracSIP'en: Redaktionen	6
1.5. Tre praksisfortællinger – Velkommen til Redaktionen!	9
2. Teori	14
2.1. Læringsteoretisk kontekst	14
2.2. En social teori om læring	16
2.3. Teori om praksisfællesskaber	18
2.3.1. Meningsforhandling – en komplementaritet af deltagelse og tingsliggørelse	18
2.3.2. Praksisfællesskabets dimensioner	20
2.3.3. Praksisfællesskabets legitime perifere deltagere	24
2.3.4. Praksisfællesskabets illegitime deltagere	26
2.3.5. Spændingen mellem de personlige oplevelser og de socialt definerede kompetencer	30
2.3.6. Redaktionen som grænsepraksis og deltagelse via mægling	31
2.3.7. Tilhørsforhold – identifikation og negotiabilitet	37
2.4. Design for læring – praksisfællesskaber i skolen	39
2.4.1. Wengers design for læring	39
2.4.2. Udviklingsprojekter i dansk grundskolekontekst	42
2.5. Sammenfatning - mine forskningsspørgsmål	44
3. Empiri	46
3.1. Forskerposition og forskningsmetodiske overvejelser – min forskerpraksis	47
3.1.1. Min position og forforståelse	47
3.1.2. Min tilgang til praksis og mit empiriske materiale	48
3.1.3. Min analyse og meningskonstruktion	50
3.1.4. Kvaliteten i min undersøgelse	53
3.2. Undersøgelsens design og forløb	54
3.3. Redaktionen i praksis – en analyse	57
3.3.1. Et overordnet blik på undersøgelsens udsagn	58
3.3.2. En kort karakteristik af de tre forløb – og fremvæksten af analysens fokus	62
3.3.3. En fortælling om retten til at deltage	67
3.3.4. En fortælling om en lillebitte fælles artikel	80
3.3.5. Sammenfatning af min analyse	91
4. Perspektiverende konklusion	94
Abstract	102
Litteraturhenvisninger	105

Når teori, forestilling om praksisfelt, og forskningsmetode hænger sammen

- En specialeskrivers udfordring er at få specialet til at fremstå som en sammenhængende helhed.
- Teorien skal bruges.
- Empirien skal ses gennem teoriens ”briller” - udsagn om empirien skal være mere end en løbende kommentar.
- Forskningsmetoden (herunder aktiviteter i feltet og analyse) skal beskrives og diskuteres – hellere stå ved at noget gik galt end skjule det.

En teoretisk pointe

- ”Tingsliggørelse
 - kan altså antage mange forskellige former. Den kan siges at være de mærker og spor vi sætter i vores praksisser. Den kan optræde flygtigt, som de ord vi bruger i en samtale, eller den kan være mere bastant som en avis trykt i 1.000 eksemplarer ...
- En anden væsentlig pointe
 - i forhold til begrebet tingsliggørelse er dens tveæggede karakter. Ved at skrive tanken ned eller planen eller referatet fra mødet, ved at lave aftaler og skabe procedurer og rutiner, ved at fotografere og dokumentere osv., bliver det muligt at huske hvad vi tænkte, hvad vi aftalte, hvordan vi gør ting og hvad der skete ...
- Men denne potentielle fysiske vedvaren og transportalitet
 - som altså er tingsliggørelsens styrke, er samtidigt dens svaghed. Tingsliggørelsen kan også føre til en fastlåsnings af praksis der kan udelukke nye tanker og muligheder, ligesom vi kan blive blinde for, hvad der skete efter mødet eller før billedet blev taget (Wenger 2004: 76-77).”

... relateres til undersøgelsesfeltet

- Disse to sidste pointer
 - er væsentlige at forholde sig til for enhver praksis, og dermed også for lærerne og eleverne i mine konkrete forløb.
 - Når det drejer sig om at forstå og evaluere elevernes læring, kan den færdige avis naturligvis aldrig alene afspejle hvad eleverne hver især har lært,
 - ligesom lærere og elevers generelle forestillinger og kategoriseringer af hinanden ikke nødvendigvis er hverken sande eller sigende i forhold til de konkrete forløb

... og til forskningsmetoden

- De to pointer har ligeledes betydning for min måde at gå til min forskningsopgave på.
- Jeg må anerkende
 - at den empiri jeg får med hjem til skrivebordet kun er en lille del af en større betydningskontekst, og
- jeg må i min analyse af materialet
 - have blik for forskelligheder snarere end ligheder, og derved forsøge at undgå at konstruere hvad jeg vil kalde falske eller forsimplede kategorier.
- Meningsforhandlingen må forstås
 - som en dobbelt proces; en komplementaritet mellem deltagelse og tingsliggørelse.

Teorigennemgang skal være motiveret af specialets fokus

- Beskriv gerne teorien gennem egne eksempler
 - Af Wengers fremstilling fremgår desuden at tid ofte er en lige så vægtig dimension ...
 - I praksisfællesskabet som Wenger grundlæggende beskriver det, spiller tiden en primær rolle i forhold til muligheder for gentagelse, fornemmelse af varighed og opbygning af tradition og læringshistorier.
 - I et tidsbegrænset projekt som et forløb med Redaktionen spiller tidsdimensionen en anderledes rolle, her som et spørgsmål om tempo i forhold til en deadline. Tiden i disse forløb bliver for en del af eleverne noget de forholder udførelsen af de planlagte opgaver i forhold til den endelige deadline, og tingsliggørelserne af tid i forhold til skolens almindelige praksis, fx frikvarterer, andre timer og andre opgaver dukker op som forstyrrelser og afbrydelser der bliver sat i baggrunden, når det kan lade sig gøre. Som Sine på Efterskolen her fortæller: ...

Diskuter teorien

- Måske for at undgå at modsige sig selv
 - indfører Wenger begreberne "ikke-deltagelse" og "marginalitet".
- Jeg vil her argumentere for
 - at Wenger med ikke-deltagelse der fører til marginalitet i princippet taler om, hvad man lige så godt kunne kalde illegitim deltagelse...
- Men min pointe i forhold hertil
 - vil være at påpege at interaktionen mellem deltagere kan være diskvalificerende for praksisfællesskabets muligheder, forstået som alles muligheder for at skabe mening med praksis og udvikle deltagelsesidentiteter.
- Jeg mener derfor det er relevant at ombetegne
 - Wengers fire deltagelsesformer ved at skelne mellem legitim og illegitim deltagelse frem for ikke-deltagelse, der fører til perifere eller marginale positioner...

... gerne på baggrund af egen empiri

- Sine:
 - Jeg blev nemlig også på et tidspunkt, vi skulle lave en fremlæggelse af et eller andet, jeg kan ikke huske hvad det var...jeg blev sat sammen, og vi kunne ikke selv vælge, vel, men jeg blev sat sammen med dem, der ikke laver en skid, dem der bare sidder der, "ja, okay, ja okay"...og det er altså bare så irriterende,

Jarl Paulsen

Danskfagets dannelsesmål i en globaliseret verden – bidrag til senmoderne dannelsesdiskurs

- Tese:
- Der kan argumenteres for:
 - 1. at udfordringerne fra fremtidens globale økologiske, økonomiske, politiske og interkulturelle problemstillinger forudsætter verdensborgerligt udblik, som manifesteres i grundskolen herunder i folkeskolens dannelsessyn og curriculum og dermed også i danskfaget, men samtidig for,
 - 2. at der er træk i både aktuel national dannelsesdiskurs og i anvendt undervisningsmateriale, der løbende reetablerer og legitimerer konstitueringen af en hjemlig national og kulturel identitet, der fastholder sondringer mellem nationer og kulturer.

Problemformulering (!)

- Analyser og diskussioner af den senmoderne folkeskoles og særligt danskfagets dannesperspektiver med afsæt i diskursteoretiske undersøgelser af skolerelaterede tekster på ideologisk, lovgivningsmæssigt og praktisk niveau.

Indhold – rammer

- 1 Indholdsfortegnelse. 2
- 2 Forord. 4
- 3 Indledning. 5
- 4 Struktur, videnskabsteori og metodiske tilgange. 8
 - 4.1 Struktur 8
 - 4.2 Videnskabsteori 8
 - 4.3 Metodiske tilgange. 9

To teori-afsnit

- 5 Identifikation og diskussion af senmoderne træk med didaktiske implikationer 13
 - 5.1 Senmoderne eller postmoderne?. 13
 - 5.2 Risikosamfund. 13
 - 5.3 Selvbiografisk identitetsdannelse og den livspolitiske dagsorden. 14
 - 5.4 Selvdannelsens filosof par excellence. 16
 - 5.5 Kulturel frisættelse. 17
 - 5.6 Den senmoderne vækstkapitalismes pris 18
 - 5.7 Opsummering af senmoderne træk med dannelsesteoretiske konsekvenser 20
- 6 Dannelsesteori 21
 - 6.1 Dannelsesbegrebet i traditionshistorisk perspektiv. 22
 - 6.2 Anti-essentialistiske og essentialistiske retninger 24
 - 6.2.1 Samtale og diskursetik. 25
 - 6.2.2 Epokaltypiske nøgleproblemer og kategorial dannelse. 28
 - 6.2.3 Verdensborgeren og den narrative dannelse. 32
 - 6.2.4 Tilværelsesoplysning. 39
 - 6.3 Kritik og foreløbige pointer 43

Et metodeafsnit og en analyse

- 7 Redegørelse for og kritik af det diskursteoretiske grundlag. 47
 - 7.1 Kritisk diskursanalyse. 47
 - 7.2 Kritik af Fairclough – sprogteoretisk udblik og relationer til det dannelsesmæssige ærinde 52
- 8 Diskursanalyser 58
 - 8.1 Præsentation af analysetekster, udvælgelseskriterier og analysens praksis 58
 - 8.2 Første analyse – analysetekst 1. 60
 - 8.3 Anden analyse - analysetekst 2. 64
 - 8.4 Tredje analyse - analysetekst 3. 75
 - 8.5 Opsamling af resultater fra analyserne – kritik og pointer 83

Og en afrunding...

- 9 Afrunding. 85
 - 9.1 Danskfaget i globaliseringens tidsalder – fagdidaktiske pointer 85
 - 9.2 Sammenfatning – almendidaktiske pointer 88
 - 9.2.1 Den emotionelle/visionære dimension. 90
 - 9.2.2 Den analytiske og handlingsorienterede dimension. 91
 - 9.2.3 Den globale dimension. 92
 - 9.3 Efterskrift 93

Bonnie Vittrup

- At knække kønskoden
 - På baggrund af et aktionsforskningsprojekt om køn og dansk-didaktiske perspektiver

Indhold

- 1. Indledende
- 2. Teoretiske og metodiske rammer
- 3. Empiri og fremgangsmåde
- 4. Analyse og italesættelser af kønsperspektiver
 - 4.1. Kriterier for udvælgelse af data
 - 4.2. Analysestrategi
 - 4.3. Analysedel 1 – Lærer B og 10. klasse
 - 4.3.1. Forforståelser og opdagelser
 - 4.3.2. Destablisierende kønsblikke
 - 4.3.3. At pendle mellem begreber
 - 4.4. Analysedel 2 – Lærer M og 2. klasse
 - 4.4.1. Implicitte, eksplicitte og neutrale kønsperspektiver
 - 4.4.2. At modfortælle om drenge og lærerkategorier
 - 4.4.3. Det personlige køn og det professionelle skridt
- 5. Opsamling med kritik og pointer
- 6. Et kritisk tilbageblik på aktionsforskningsprojektet
- 7. Afrunding – praktiske programmeringer
- 8. Fremtidige perspektiver

Teori i praksis

- Ud fra ovenstående betragtninger bliver min tese,
 - at lærernes refleksion over køn i undervisningen må bygge på praktiske og teoretiske beskrivelser af, hvad sociokulturelle kønsperspektiver kan være, og hvorfor de er vigtige at beskæftige sig med, samt hvordan man som lærer kan arbejde med de muligheder, sociokulturelle kønsperspektiver giver.

Fra praksis til teori

- På baggrund heraf er målet
 - at opstille en række forslag til brug for dansklæreres overvejelser over en undervisningspraksis med kønsperspektiver, der er både pragmatiske og nuancerede.
- Forslagene vil bygge på
 - erfaringer fra et aktionsforskningsprojekt, som jeg har tilrettelagt og gennemført med to dansklærere.

Problemformulering

- Med baggrund i to konkrete intenderede forandringsprocesser søger specialet således
 - At afklare og identificere faktorer der åbner eller lukker for forandring af kønsperspektiver
 - At udrede hvordan disse kønsperspektiver kan optimeres og herigennem inkluderes som et aspekt af dansk-didaktiske refleksioner, der kan åbne for et større mulighedsrepertoire (måder at være og gøre "dreng" og "pige" på).

Det gode speciale

- Er vigtigt
 - For specialeskriveren – og for andre
- Er sammenhængende
 - Teori, empiri, analyse giver gensidige perspektiver
- Bruger teorien
- Ser empirien
 - Gennem teoriens ”briller”
- Er sobert og redeligt
 - Forskningsmetoden (herunder aktiviteter i feltet og analyse) beskrives og diskuteres
 - Hellere stå ved at noget gik galt end skjule det.